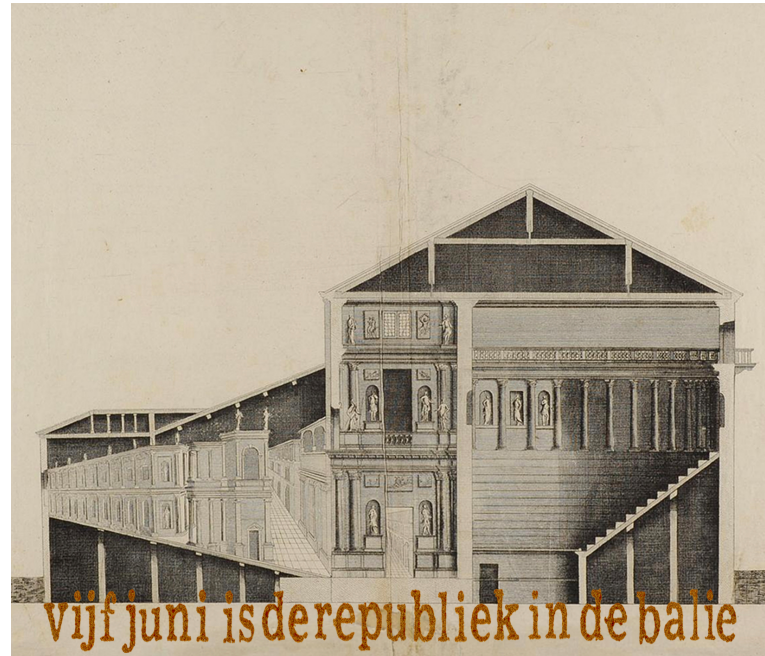




-teksten gezegd en gelezen tijdens onze voorstelling van
'de republiek' in de balie op maandag 5 juni 2023.

-introdutcie:

ultrakorte dialoog mat & jo over dat het niet te lang mag
duren.. want het houdt alweer om tien uur op..

miranda prein & bartel jespers

primo levi 1987

'de giraffe van de dierentuin'

giraffe:

wat loopt u te zoeken, u daarbeneden? al een poosje
hangt u om me heen met uw fototoestel en uw filmca-
mera. ik zeg u meteen, ik ben niet in een goed humeur;
ik bedoel niet vandaag niet, ik bedoel: nooit niet. met dit
hekwerk en deze metalen staaf die me verhindert om
mijn hoofd te buigen en al die lastposten die hierheen
komen om o en ah te zeggen een stevige dreun met mijn
horens te geven.

eenmaal heb ik echter mijn zin gekregen. één bezoeker
was erg lang en droeg een strohoed; met één slag van
mijn tong heb ik die afgerukt en netjes opgegeten.

lekker was hij niet, hij smaakte naar lijm, maar het was
om zo te zeggen een represaille.

journalist:

ik vind het vervelend u te moeten storen. het is geen gril
van mij en ook niet van mijn directeur, maar men zegt
dat de dierentuin dichtgaat, u zult god mag weten waar
belanden en sommige problemen die u betreffen dreig-
en onopgelost te blijven.

giraffe:

dus u bent niet meer dan een journalist die op zoek is
naar vreemde zaken?

journalist:

als we het hebben over vreemd, moet u dat zien als een
compliment, maar iets vreemds heeft u wel.
giraffe nou, vooruit dan met de vragen, maar hou ze een-
voudig, duidelijk en stel geen strikvragen.

journalist:

laten we dat maar zo doen; nou dan, om het kort te hou-
den: geslacht, lengte, gewicht.

giraffe:

dat ik een mannetje ben, niet om me ergens op te beroe-
men, maar dat zie je van verre, denk ik.

journalist:

zeker. ik vroeg het alleen volledigheidshalve. hoeveel
halswervels heeft u wel, met zo'n lange hals?

giraffe:

ik heb er zeven, net zoveel als jullie en als een muis. ik
weeg zevenhonderd kilo en ben zes meter twintig hoog.

journalist:

mooi. dat betekent dat als u uw hoofd hooghoudt, u een enorme druk in uw poten heeft.

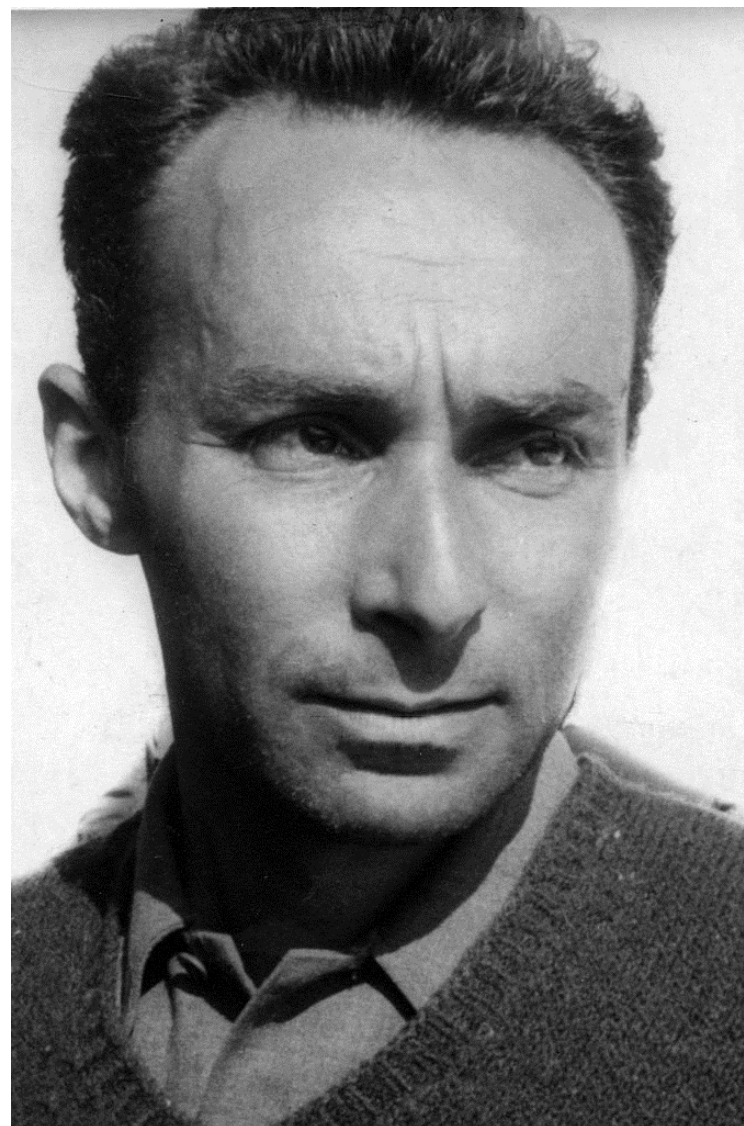
(hij haalt een opschrijfboekje en een potlood uit zijn zak)

volgens mijn berekening iets als vierhonderdvijftig millimeter kwik, plus nog eens honderdveertig van uw hart.

laten we zeggen totaal zeshonderd, en wij staan er als we er tweehonderd hebben al niet best voor.

toch zijn jullie net als wij zoogdieren en bestaan wij min of meer uit dezelfde materialen.

heeft u geen last van hoge bloeddruk, vooral wanneer u rent? of van spataderen, of inwendige bloedingen?



levi

giraffe:

weet u, sinds het moment dat we besloten onze hals en poten te verlengen om bij de hoogste blaadjes te kunnen, hebben wij ons altijd hartstochtelijk maar met verstand gespecialiseerd in de hydrostatica, fysiologie en histologie.

we beseften meteen dat sommige vernieuwingen problemen met zich meebrengen; drinken, bijvoorbeeld, is voor ons geen banale kwestie. in de eerste plaats komen we niet tot op de grond, ook al doen we onze hals helemaal naar beneden. daarom moeten we onze jongen zodra ze van de borst af zijn leren dat ze om bij de rivier te drinken hun voorpoten flink moeten spreiden. elegant is het niet, maar het is noodzakelijk. en verder moet elke slok een hoogte van zo'n drie meter bereiken. we hebben meteen begrepen dat de pomp in onze stemspleet niet voldeed.

welnu, onze wijzen hebben het probleem opgelost door ons een hele serie kleine peristaltische pompjes cadeau te doen, die verspreid over onze slokdarm liggen. desondanks kan ik niet zeggen dat drinken voor ons het gemakkelijkste karwei is dat je je kunt indenken; en ik ben de directeur van de dierentuin dan ook dankbaar voor de installatie van die gekke drinkbak die u daar ziet en die u zelfs als u op uw tenen staat nog niet met uw hand kunt aanraken. zo komt het dat wij vanwege de lastige voorbereidingen weinig drinken, maar wel zo lang mogelijk.

journalist:

dank u wel. ik zou nog even terug willen komen op de kwestie van de voeten,

ik bedoel, de drukverschillen tussen wanneer u ligt en wanneer u staat.

giraffe:

wij gaan nooit liggen; dat is een weekheid die we over laten aan koeien en jullie mensen. wij slapen staand, altijd klaar om te vluchten, omdat wij veel vijanden hebben.

journalist:

maar met die hoge bloeddruk...

giraffe:

u blijft zo aandringen dat u daar zeker persoonlijk een probleem mee heeft.

journalist

O ja, dat is zo. medicijnen om de bloeddruk te verlagen, om de urinelozing te stimuleren, geen zout... het leven is hard.

giraffe:

allemaal omdat u niet op tijd heeft weten uit te rusten. wij hebben een enorm hoge bloeddruk, maar hebben er helemaal geen last van. heeft u ooit steunkousen of elastisch verband gedragen? nou, aan onze vier poten zitten van nature al steunkousen. ik kan u zeggen dat die heel comfortabel zijn: aderen en slagaderen gaan niet kapot, ook al is de druk zo hoog als u heeft berekend. en ze zijn gemaakt van eersteklas materiaal, dat niet slijt en zich zelfs na verloop van tijd verjongt. en dan hebben we ook een middel gevonden om de druk van het terugstromende bloed te verminderen. u voelt de druk van het bloed in de slagaderen maar ook van dat in de aderen, dat weer terug moet stromen naar het hart. welnu, wij hebben een hele rij klepjes ontwikkeld in alle grote aderen. bij elke hartslag gaan ze open, en als ze sluiten verhinderen ze dat het bloed druk uitoefent op de bloedvaten. het is net alsof elke ader is onderverdeeld in onafhankelijke segmenten. sorry voor mijn primitieve

taalgebruik, ik ben geen fysioloog, ik ben niet meer dan een mannetjesgiraf die trots is op zijn statuur en verneerd door zijn gevangenschap. en nu is het genoeg, alstublieft. ik moet een beetje beweging nemen, niet de dierenarts heeft me die voorgeschreven, maar mijn instinct en de natuur. ik moet rennen, ook al is het binnen de armzalige ruimte waarin jullie me hebben opgesloten.

journalist:

(neemt zijn opschrijfboekje en schrijft)

'ondanks hun structuur die zo verschilt van die van andere viervoeters, zijn rennende giraffen buitengewoon elegant. hun manier van rennen ligt tussen de galop en de dans in. de vier poten komen vrijwel gelijktijdig los van de grond, terwijl de hals het majestueuze ritme van hun pas in evenwicht houdt. hij lijkt traag, maar is zeer snel. hij doet denken aan het zeilen van een schip, en verraaft niet de geringste inspanning. zijn grote lichaam schommelt met aangeboren gratie en buigt naar binnen wanneer het dier een bocht maakt. naar hem kijkend besefte ik hoe groot hun behoefte is aan grote ruimten, en hoe wreed het is ze op te sluiten binnen een hek. toch is het exemplaar dat ik heb geïnterviewd hier geboren, in gevangenschap, onbekend met de ongerepte schoonheid van de savanne, maar draagt daarvan toch de oorspronkelijke adel met zich mee.'

(hij leest zijn tekst hardop.)

giraffe:

grrmm!

mattie van der worm

guus kuijer

uit: 'de bijbel voor ongelovigen' 2012

'het begin'

het verhaal van adam

het begon met een woord. het was een woord dat zomaar in mijn hoofd opkwam en nergens bij hoorde. en dat woord was:

god
het was eigenlijk een woord van niets, maar het sprak me aan. het straalde kracht uit, maar het betekende niets en het had niets te doen. toen dacht ik: zo is alles begonnen. toen er nog niets was, was er een woord dat heel sterk was, maar dat niets betekende en niets te doen had.

daarom gaf ik het woord ogen, oren, handen en voeten. toen god eenmaal uit zijn ogen kon kijken, dacht hij: ik zie niets. wat heeft het voor zin om te kijken als er niets is?

god was helemaal alleen in de leegte.

'het is niet anders,' zuchtte hij. 'er is niets. ik moet er maar iets van maken.'

hij had het nog niet gezegd of er gebeurde iets. hij staarde verbaasd naar zijn linkerhand.

'hé,' zei hij, 'er is iets.'

er lag een balletje in zijn hand. god keek zijn ogen uit omdat er iets was om naar te kijken. heb ik van niets iets gemaakt° dacht hij. hoe kan dat nou?

god dacht honderd jaar na en toen zei hij: 'het maakt niet uit hoe het kan. wat kan ik ermee? dat is een betere vraag. wat zou er gebeuren wanneer ik dit balletje opgooi?'

hij keek naar het balletje en zei: 'ik ben nieuwsgierig!' gods hart tintelde ervan. ik doe wat er in me opkomt, dacht hij, want dat is leuk.

de tot drie en hup daar vloog het balletje het niets in. het spatte meteen oorverdovende knal uit elkaar. 'beng!!'

alle machtig! 'riep god geschrokken. 'wat een knal!' de stukken en brokken vlogen alle kanten op omdat er een waanzinnige kracht in het balletje zat. daar had god niet op gerekend.

dit wordt erg omvangrijk, dacht hij. zo meteen ontstaat er iets waarin ik word opgeslokt.

de stukken en blokken vlogen steeds verder uit elkaar waardoor er een ruimte ontstond.

god had nooit ergens gewoond, maar nu woonde hij ergens. het was er een troep. alles vloog door elkaar en knarste en de vonken vlogen ervan af. het was een chaos. dat komt ervan als je nieuwsgierig bent, dacht god. maar goed, het is nu eenmaal gebeurd.

god dacht dat hij het balletje had laten ontploffen, misschien was dat zonder hem ook wel gebeurd, wie zal het zeggen?

één ding is zeker god verveelde zich niet meer, omdat alles uit de hand was gelopen. ik denk dat er orde moet komen in de chaos, dacht hij, want hier word ik erg moe van.

god hoopte dat er een plan was om de boel op orde te krijgen, maar het was zo'n enorme rotzooi dat er geen beginnen aan leek.

laat het begin alsjeblief beginnen, dacht hij. hij wachtte geduldig een miljoen jaar, maar toen was het begin nog steeds begonnen.

het begint niet zomaar, dacht god. misschien moet ik er iets aan doen. maar wat? god piekerde zich suf en voelde zich akelig machteloos. wat kon één enkele god beginnen tegen zoveel troep? waarom stond hij er alleen voor? alles wat ik zie is uit dat balletje gekomen, dacht hij. maar waar kom ik eigenlijk vandaan?

hij wist het niet. en waar zijn de andere goden?

vragen genoeg.

toen god begreep dat piekeren niet hielp, begon hij te denken. wanneer was dat balletje in zijn hand ook alweer ontstaan? was het niet nadat hij iets had gezegd?

'het woord!' riep god verrukt. 'de kracht zit in het woord!'

het was alsof hij opeens alles begreep. hij begreep zelfs wat hij was. ik ben een woord. een woord van jewelste, een woord als een ontploffing!

het is goed om te weten wat je bent! god wist nu zeker dat hij bestond.

in het begin was er een woord, dacht hij. en dat woord was ik. het begin is dus allang begonnen.

hij bedacht dat hij dat eerder had kunnen bedenken en verwonderde zich over zijn traagheid.

het ene woord lokt het andere uit, dacht god.



kuijer

jan joris lamers

mary dorna

uit: 'laten we vader eruitgooien' 1932/1967

beleefd verzoek

in geen enkel opzicht had ik het ooit mijn vader naar de zin kunnen maken; ik behoorde niet tot het soort kinderen dat hij mocht, innerlijk en uiterlijk niet. hij hield van rustige, gematigde kinderen en mensen met ernstige en behoorlijke gezichten en kapsels, kinderen die het tot iets zouden brengen en mensen die het tot iets gebracht hadden in de maatschappij. mijn wanhopige luide huilbuien vond hij al even onuitstaanbaar als mijn niet te stuiten lachaanvallen, hij begreep ze beide niet, hij kon zich niet voorstellen, dat er dingen bestonden waar je zo waanzinnig om huilen of zo uitbundig om lachen moest. mijn vader heb ik trouwens zelf nog nooit zien huilen en lachen deed hij heel spaarzaam met de lippen op elkaar en dan leek het nog of het hem moeite kostte. soms werd het groen van zijn ogen even wat blauwer, en dat was zijn manier van lachen; het stond heel mooi, maar het was meestal niet voor mij bestemd. hij kon me met zulk een koude en misprijzende blik aankijken, vooral bij de woeste huilbuien, dat ik me tot een niets voelde ineenschrompelen en uit armzalige reactie tot de ergste brutaliteiten overging, die het hele gezin met afgrijzen als een soort heiligschennende en revolutionaire taal aanhoorde: 'laten we die vent er toch uitgooien,' stelde ik brullende mijn kleine bevende moeder voor, 'hij vindt het toch niks prettig bij ons en laten we gezellig kamers gaan verhuren zoals bij jopie kuyl, daar hebben ze altijd plezier en de heren brengen van alles mee voor jopie's moeder en zij heeft een vader, nou, die heeft pret voor tien, als hij zijn borreltje maar heeft. wat hebben we aan zijn geld – of je nou samen met daatje kookt voor ons vieren of voor twaalf mensen; jopie's moeder zegt dat het op de grote hoop veel gemakkelijker

en goedkoper gaat. laatst hadden ze geen kolen meer, toen heeft jopie's vader een tree uit de trap gezaagd, toen moesten ze allemaal zo leuk springen om bij de straatdeur te komen.' ik huilde al niet meer, maar lachte door mijn tranen heen bij de herinnering aan de aparte stookvoorziening in den huize jopie.

'laat ze haar gezicht gaan wassen,' reageerde mijn vader kil, 'en doe in 's hemelsnaam een lintje of een kam in dat kapsel van piet de smeerpoets en wanneer ze dan weer aan tafel komt, moet ik weten waar die kuyls wonen.' mijn kapsel was mijn zwakke punt, mijn haar wilde niet langer worden dan een eindje over de oren en ook dit was niet naar de smaak van mijn vader. alle nette meisjes van een jaar of dertien droegen toen een of meer vlechten of iets dat met een strik werd opgenomen op de rug. maar hierover had ik al zoveel te horen gekregen, dat ik langzamerhand voor dit onderdeel van mijn minderwaardigheidscomplex onverschillig was geworden. erger werd het geval kuyl.

'je kunt me doodslaan,' riep ik akelig sensationeel, 'of naar een inrichting sturen' (met dit laatste werd ik soms tot mijn grote angst als schrikbeeld der toekomst gedreigd – ik heb nog altijd een akelig en duister visioen van 'de kruisberg', die ergens in de achterhoek moet liggen), 'maar ik vertel niet waar de kuylen wonen, nooit, nooit, nooit.' en moekie zei zuchtend op de slaapkamer terwijl ze mijn gezicht fris maakte en met eau de cologne mijn brandende wangen bette en ook nog met een soort schijnbeweging probeerde een lintje ergens in mijn rangelbol vast te maken: 'zie je nu wat je met je drift hebt bereikt. – nu kan je niet meer met jopie kuyl omgaan. van die trap en die borrels wist ik ook niets af. het lijken toch wel vreemde mensen.'

mijn vader kwam toch niet te weten waar de kuylen woonden, want jopie's moeder noemde zich nog steeds

aldus naar haar eerste of tweede man waarvan ze gescheiden was, terwijl volgens de burgerlijke stand dit chaotische gezin d'ersigny heette naar het tegenwoordige gezinshoofd, de vrolijke heer met de borreltjes; deze verloochende echter zijn mooie oude naam voor de rekeningen die hij niet betalen kon en zo noemde het hele geval zich dan kuyl. tegen jopie zei ik echter, zich als jolanthe d'ersigny voor te stellen wanneer ze mijn vader mocht ontmoeten en zo liet ik de kuyls in het niets verdwijnen; want is iemands bestaan niet gelijk aan het 'levende lijk' van tolstoi's toneelstuk, wanneer zijn naam noch in het telefoon-, noch in het giro-, noch zelfs in het adresboek voorkomt? – en dat was het geval met de naam kuyl, die in geen dezer bijna gewijde registers onzer hedendaagse geordende maatschappij te vinden was; wel de naam d'ersigny, maar dat kon mijn vader niet weten, toen hij de halve avond naarstiglijk op zoek naar de ominieuze naam kuyl toog.

tante cornelia met de twee nichten van moeders kant kon ik niet zo gemakkelijk naar het grote onbekende niets laten verdwijnen. ze kwamen maandelijks één à twee maal over uit oudewater. ook tante cornelia was niet met mijn kapsel tevreden: 'gut, wat ziet dat kind van jou er wild uit,' herhaalde ze tot in den treure om het andere bezoek. maar de nichten waren toch wel het ergste. eerstens bezaten ze vlechten – lange, dunne vlechten van een onbepaalde kleur, iets als groene poeder; ten tweede waren ze waanzinnig trots op deze wankleurige aanhangsels; en ten derde was alles in oudewater volmaakt: oudewater zelf, het rundvlees, de dienstboden, en last but not least tante met de dochters. 'ank wordt nu vlug kwekeling en lien zit al in de derde van de h.b.s., wat een taaie rollade hebben jullie hier en ik zeg altijd, mooie kruimige aardappelen, al zijn ze van de klei, krijg je toch alleen maar bij ons in oudewater.' daarbij aten ze

porties van ons taaie vlees en onze 'glazig' genoemde aardappels, waarnaar ik met open mond keek en waar ik helemaal naar van werd en het is tot mijn grote verontwaardiging voorgekomen, dat er voor mij geen stukje pudding meer overbleef. 'hoewel, je maakt de beste pudding met wat meer eieren en aan room moet je ook nooit sparen.' lien uit de derde van de h.b.s. was zo oud als ik en ik zat in de eerste en naar aanleiding van dit feit kwam stereotiep de medelijdende vraag: 'zijn haar (met de vinger naar mij wijzend) 'proefwerken nog altijd zo slecht?' soms ging ik opzettelijk woest met de sauskom zwaaien, opdat anks en liens en tantes provinciaal-stijve, kraakheldere, met veel stijfjel gesteven japonnen per ongeluk een paar bruine jusvlekken zouden krijgen. 'wat is dat kind toch onhebbelijk wild en ongemanierd' – ze waren doodsbang voor jusspatjes. eigenaardigerwijze bleef de vermaning van mijn vader zeer mat, terwijl hij anders bijna overdreven op goede tafelmanieren lette. mijn vader nam ongeveer evenveel notitie van tante en nichten, of ze een hinderlijk soort grammofoon waren of een radio die men uit beleefdheid niet kan afzetten, hoe onuitstaanbaar de swing en de jazz en verdere onderhoudende muziek ook zijn mogen. soms trok hij even onwilling zijn mondhoeken naar beneden – bij hem een teken van uiterste geprikkeldheid – als lientje en ank en tante cor niets dan onaangename dingen zeiden, terwijl ze bij ons op bezoek waren en moekie met hoogrode gloeiende wangen haar verwanten bezighield met conversatie, schotels aanbieden en gelijk geven, wat ik nog het ergste vond. en niet genoeg dat ze op gezette tijden onvermijdelijk terugkwamen als verkoudheid, voorjaars-schoonmaak en muggen, op een mooie meidag brachten ze ook nog een zekere hannes mee. hannes, de verloofde van de zestienjarige ank met de schrale vlechten, die vanaf dit keerpunt in haar leven tot een knotje in haar

mollige nek opgerold werden. hannes bezat een vooruitstekende adamsappel, die nare naam, een graad, en was bezig een tweede graad te halen. de hele familie van hannes had dat gedaan, graden gehaald. in mijn onverstand trok ik hieruit de conclusie, dat ze allemaal te kleine keelgaten hadden en ik vroeg of ze zich zo geregeld verslikten. maar het waren geleerdheidsgraden, geen graten, zoals de tantesfamilie met diepe minachting voor mijn onwetendheid mededeelde. 'wat blijft dat kind achterlijk, hè,' insinueerde tante, 'geen wonder dat dat haar van haar nou maar niet verder groeien wil. als je niet beter wist, zou je zeggen dat ze zo van de zigeuners kwam.'

hoewel ik dit laatste een geweldig compliment vond, waren mijn ouders niet tevreden met deze kwalificatie van mijn onmaatschappelijk uiterlijk.

'het heeft een voordeel,' merkte mijn vader plotseling tot mijn stomme verbazing op – het was voor 't eerst dat zijn opinie over mij in enig opzicht gewijzigd werd – , 'ze kan direct elke dag haar hele hoofd met haar en al wassen, net als een jongen. ik houd niet van stoffig haar.' de nichten en tante protesteerden ongewoon hevig en vonden eenmaal per drie maanden je haar wassen meer dan genoeg, maar mijn vader herhaalde droog: 'nee, stoffig haar vind ik onsmakelijk' en keek met een vage blik naar de vlechten en knotjes.

om het echec met het haar goed te maken, werd een loflied op hannes aangeheven, op zijn deftige afkomst: 'hij is van eerste familie,' zijn knapheid en zijn beginselvast karakter: 'als eerstejaars student werd hij direct geheel-onthouder – hij kon niet tegen dat ruwe ontgroenen – en nooit heeft hij meer een druppel sterke drank geproefd.' hannes staarde met waterige ogen in de verrukte van nicht ank en vertelde op een toon of hij in trance verkeerde, dat hij vergeestelijkt leefde, vegetariër en

estheet was en sinds vijf jaar drankvrij. hij herhaalde met zulk een pathos: 'nooit zal ik meer een druppel drank aanroeren,' alsof het heil der mensheid hiervan afhing. zonder enige overgang declameerde hij zonder de minste gêne het 'du bist wie eine blume', dat was op anke bedoeld. en toen kon ik het niet meer uithouden: 'jopie kuyl heeft werkelijk een gezichtje als een bloem en niet als een rode kool, haar vader is frenoloog of zoiets en zo vreselijk ethisch' (ik verwarde twee nogal vijandige begrippen) 'dat hij de onderste traptree niet mooi meer vond, herinner je je wel, vader, maar ze krijgen een nieuwe van mahoniehout.' (bij ongeluk gebruikte ik het goede woord, want was het trapzagen niet een 'ethische' handeling ten nutte en ter verwarming van zijn hele gezin geweest?) 'en,' eindigde ik na een onheilspellende pauze, 'er is nu letterlijk niemand bij de kuylen die smakt bij zijn eten.' want hannes, die geweldige porties kool en aardappelen naar binnen werkte, smakte – duidelijk en voor iedereen hoorbaar. misschien een slechte gewoonte bij het vele studeren en abstracte denken opgedaan. of een rest van een nog niet overwonnen dualisme, een kleine wraak van zijn fysieke constitutie van 'de oude adam' tegen het dit fysiek ergerend proces van 'vergeestelijking'. hoe dit ook zij, mijn vader en ik hadden elkaar direct aangekeken bij dit stellig niet-vergeestelijkt geluid. ik voor mij gaf er niet zoveel om als aardige eenvoudige mensen aan het smak-euvel leden, doch mijn vader vond het althans voor maatschappelijk-gearriveerden bijna met een misdaad gelijkstaan. overigens had ik het woord frenoloog die middag bij de leraar voor natuurlijke historie opgepikt, die buiten zijn programma was gegaan bij de beschouwing van de menselijke schedel (de verwonderlijkste schaal ter wereld, had hij duister gezegd). soms onthield ik de raarste woorden, terwijl het gewone lesrooster dat voor me bleef, wat de naam

oorspronkelijk aanduidt: een rooster waar alles doorheen valt.



dorna

onverstoorbaar smakkende gaf hannes een cursus in de frenologie, met moeilijke woorden als dolichocefalen en brachycefalen (ter verduidelijking wees hij op zijn eigen al te langgerekt hoofd en de brede – steeds somberder wordende – schedel van mijn vader), ondertussen smachtend en bewonderend aangestaard door zijn aanstaande schoonmoeder, schoonzusje en verloofde, die er wel

even weinig van begrepen als ik. doch de eer van den huize van kuyl & co. was gered. 'moeilijk, hè vader,' zei ik. 'daar doet jopie's pa nou in.' toch wilde ik mijn vader volstrekt niet voor de gek houden, vooral nu hij het ditmaal eens voor me had opgenomen. vol bewondering keek ik naar hem – zulk een trots sterk man, zoals hij daar zat en at en dat pedante domme gekakel rustig over zich heen liet gaan. natuurlijk had ik altijd graag gewild, dat hij me wel mocht en ik begreep volkomen mijn moeders antwoord: 'och, spreek toch zo'n onzin niet,' wanneer ik haar in vertwijfelde buien voorstelde vader in de steek te laten, omdat hij het volgens mij niet prettig bij ons vond, liever bij z'n bittervrienden zat en eigenlijk een hekel had aan ons gezelschap. (er bestond blijkbaar een groot verschil tussen een 'stille dronk', waarvan jopie's vader verdacht werd en een nette solide bittertafel.)

toch had ik, als 't er op aankwam, nooit een vader als die jopie kuyl willen hebben, zo gezellig en gemakkelijk hij ook was. en die inval van de frenoloog had ik bedacht om hannes te intimideren. maar hannes was niet te intimideren, daar hadden hij en zijn familie te veel graden voor en zijn gesmak scheen hij, zelfingenomen als hij was, zelf niet eens te horen.

toen hij de schedel van mijn vader wilde gaan meten, die hem blijkbaar sterk fascineerde, stond deze op en zei beleefd niet langer te kunnen blijven wegens een dringende conferentie. hij waarschuwde hannes ernstig voor de pudding: er was een beetje marasquin in. die middag kreeg ik eindelijk eens een behoorlijke portie 'podding' (zoals men in oudewater zei), want tante en nichten aten nu ook nooit meer iets waar 'drank' in zat; ze spraken het woord met zoveel afgrijzen uit alsof de geurige marasquin het gevaarlijkste vergif ter wereld was.

daar ik toevallig nog even langs het kantoor kwam, zag ik dat de dringende conferentie van mijn vader bestond in

het roken van een sigaar en het lezen van de 'max haveelaar'.

toen vatte ik het plan op, dat wellicht vreselijke, in elk geval afdoende resultaten zou hebben. ik vroeg onze goedgeboekte boekhouder met zijn fraai handschrift een zin voor mij op te schrijven; een enveloppe (naam en adres van mijn vader erop gedrukt) en een postzegel gaf hij mij erbij op mijn dringend verzoek. zelf bracht ik de brief naar de bus.

de zin luidde: verzoeken beleefd van verdere bezoeken verschoond te blijven.

vier heerlijk-rustige weken gingen voorbij zonder een spoor van de tantesfamilie. vader had al eens terloops gezegd: 'komt oudewater niet meer opdagen?' moekie, die altijd doodsbang was niet vriendelijk en hartelijk genoeg geweest te zijn, merkte beschroomd op tegen mijn vader: 'was je niet een beetje erg stijf, een beetje erg correct de laatste keer?' 'ik kan ze toch niet om de hals vallen,' antwoordde mijn vader en de voorstelling van deze omhelzing was zo raar, dat ik in een van die gelaakte lachbuien verviel, waarvan ik reeds meedeelde hoezeer ze de afkeer van mijn vader opwekten. 'lach niet zo onnozel en vooral niet zo hard,' liet hij er dan ook op volgen. tot ik enige tijd later in de zeldzame gelegenheid werd gesteld om te zien, hoe het koele groen in mijn vaders ogen die eigenaardig mooie blauwe nuance kreeg, wanneer hij ergens plezier in had. en hij zei er iets ongehoords nog bij: 'dat heb je niet onaardig gedaan.' tot grote ontsteltenis van mijn moeder vertelde hij dan, hoe hij niets kwaads vermoedend in oudewater had rondgelopen bij een bezoek aan een vriend en hoe op een winderige hoek van de hoofdstraat plotseling tante en nichten als furies op hem waren afgestoven. hij had er niets van begrepen, tot ze hem de verfrommelde en stukgelezen brief toonden met het bovenvermelde beleefde

verzoek. 'zo'n kwajongen!' had hij enkel gezegd en even plotseling en woedend als ze verschenen waren, verdwenen ze ook weer. het begin ener familievete.

tante en nichten en hannes zijn hun hele verdere leven kwaad gebleven, aldoor maar kwaad. en ik moest mijn vader plechtig beloven nimmermeer een dergelijk verzoek aan wie ter wereld ook te richten.

'ditmaal kwam het goed uit,' mompelde hij in zichzelf, 'stel je voor, elke keer die arrogante smakkerd er ook nog bij!' en hij rilde van afkeer.

wim van der grijn

wim kayzer

uit: 'het boek van de schoonheid en de troost'

interview met: tatjana tolstaja

(als 'in memoriam')

zie ommezijde

ik kende haar werk niet, tot joseph brodsky me er op opmerkzaam maakte. 'het heeft geen zin haar te beschrijven, je moet haar lezen.' ik las. en ben niet opgehouden met lezen en herlezen. tatjana tolstaja's oeuvre is klein. maar hoeveel gaat er niet in verborgen. ze schrijft proza. tenminste, zo zien haar verhalen eruit. maar het is pure poëzie. op elke pagina blikte de ontgoocheling. de desillusies spatten uit de verhalen. maar ze worden gecompenseerd door tederheid en compassie.

dat lijken grote woorden. tot je haar boeken leest, ik herinner me nog goed hoe mijn grootmoeder van moeders zijde me altijd voorhield: 'jongen, je moet altijd proberen een achterstand om te zetten in een voor-sprong.' dat is precies wat tolstaja doet: 'laat het leven

maar moeilijk zijn. liefelijkheid en genoegzaamheid barren kunst noch verwondering.'

haar verhalen lijken gruwelijk eenvoudig. maar veel van wat elders in dit boek staat, gaat erin verborgen. haar verhalen zijn wandelingen. ergens op de poesta. in de avondzon.

langs de kant van de landweg staan filosofen, hoeren, dementen. dorpgelken, wetenschappers, kunstenaars. boeren, en ze zijn allemaal ooit kind geweest en ze zijn het nog steeds. allemaal zijn we erin verborgen.

lang dacht tolstaja na over het thema van dit boek.

'ik begrijp wat je wilt. maar de woorden schoonheid en troost zijn nog te groot.' vlak voor de deadline had ze de woorden klein gekregen en stuurde ze de volgende pagina's.



tolstaja

een hete dag in mei. in ravenna, het kleine italiaanse stadje waar dame is begraven. ooit, in het begin van de vijfde eeuw na christus, maakte keizer honorius, het tot hoofdstad van het west-romeinse rijk. ooit was hier een haven, maar de zee heeft zich allang en ver teruggetrokken en is vervangen door moerassen. rozen, stof en druiven. ravenna is beroemd om zijn mozaïeken. drommen toeristen begeven zich van de ene kerk naar de andere, ze rekken hun nek uit om de matte glans van een fijn, veelkleurig mozaïek te zien, daar hoog boven hen, onder de schemerige gewelven. iets kun je zien, maar niet erg goed. op de glimmende ansichtkaarten kun je ze beter zien, maar dan zijn ze te helder, te grof en te goedkoop. ik vind het benauwd, heet en stoffig. ik voel me onrustig, mijn vader is overleden en ik hield zo veel van hem! ooit, lang geleden, een jaar of veertig, is hij hier op doorreis geweest, hier in ravenna, en heeft me hiervandaan een kaart gestuurd met een van de beroemde mozaïeken erop. Op de achterkant had hij iets geschreven, om de een of andere reden met potlood, blijkbaar in grote haast: 'dochtertje! van mijn leven heb ik ooit zo iets moois gezien (zie ommezijde) ik zou wel willen huilen ach, was jij hier maar! je vader! iedere zin eindigt mee een idioot uitroepteken - hij was jong, hij was vrolijk, hij had misschien wijn gedronken. ik zie hem voor me, met zijn vilten hoed schuin op zijn achterhoofd- zoals de mode aan het eind van de jaren vijftig voorschreef, met, een sigaret russen zijn witte, toen nog eigen tanden, met. kleine zweetdruppeltjes op zijn voorhoofd, lang, gespierd, knap; zijn ogen stralen gelukkig onder de ronde randen van zijn bril... op de kaart die hij in de brievenbus deed en zo lichtzinnig toevertrouwde aan twee onbetrouwbare posterijen, de italiaanse ende russische staat het paradijs. de heer zit midden in een verblindend groen paradijs van eeuwige lente, rondom grazen witte

schaapjes. door de twee onbetrouwbare posterijen, de russische en de italiaanse, is de kaart aan de hoeken wat gescheurd en gekreukeld, maar dat doet er niet roe, het verstuurde is ontvangen, en over het algemeen kun je alles goed zien.

als het paradijs bestaat, is mijn vader daar. waar zou hij anders moeten zijn? en nu is hij dood, dood, en schrijft hij mij geen kaarten meer met uitroeptekens, stuurt hij mij geen berichtjes meer uit alle hoeken van de wereld: ik ben hier, ik houd van je, houd jij van mij? verheug je je samen met mij? zie je de schoonheid, die ik nu zie? hallo daar. hier een kaart! kijk hier een goedkope, glanzende foto - daar ben ik geweest! het is daar prachtig! ach, was jij hier ook maar!

hij reisde de hele wereld rond, en de wereld beviel hem. nu volg ik. zoveel mogelijk, zijn sporen, ik reis naar dezelfde steden waar hij geweest is en probeer ze met zijn ogen te zien, ik probeer me hem voor te stellen, jong, een hoek omslaand, trappen beklimmend, leunend op de borstwering van een kade met een sigaret russen zijn tanden. nu ben ik hier, in het stoffige, benauwde, vermoeiende ravenna, net als alle toeristische plaatsen, met drommen mensen in nauwe straatjes. een dode, drukke, hete stad, waar je nergens kunt zitten. het graf van dante, verdreven uit zijn geboortestad florence. het graf van theodorik, het mausoleum van galla placidia, de vrouw van honorius, dezelfde die ravenna tot hoofdstad van zijn rijk maakte. er zijn vijftien eeuwen verstreken. alles is veranderd. alles is onder het stof gekomen, het mozaïek vervallen. wat ooit belangrijk was, is onbelangrijk geworden, dat wat opwond is in het zand verdwenen. de zee verdween en op de plaats waar vrolijke groen golven dansten, is nu woestenij, stof, stilte, brandende wijngaarden. veertig jaar geleden, een leven geleden- liep en lachte mijn vader hier en kneep zijn bijziende ogen tot

spleetjes, zat aan een tafeltje op straat en dronk rode wijn en knabbelde aan een pizza met-zijn eigen, sterke tanden. en een blauwe nacht daalde neer. en op het randje van zijn tafel, schreef hij me met potlood de haastige woorden van zijn enthousiasme over en liefde voor deze wereld, -gelaardeerd met uitroeptekens, een benauwde, bewolkte hemel. het is_ heet, maar de zon is niet- te zien. stof. wat ooit de zeebodem was, ligt nu-rond de stad in brede, vruchtbare velden; daar waar krabben kropen, lopen nu ezels, op de plaats van algen groeien. nu rozen. alles is dood en verwaarloosd, en door de eens schitterende hoofdstad van de westerse wereld slenteren nu teleurgestelde Amerikaanse in roze hemden. ontevreden omdat ze weer eens bedrogen zijn door het reisbureau: 'daar in europa is alles zo fijn, zo klein, zo oud!' vijftien eeuwen het graf van dante. het graf van galla placidija. het graf mijn vader. een naïef groen paradijs op een verkreukelde ansichtkaart.

wat heeft hem hier zo geraakt? ik vind de kerk, ik kijk omhoog – ja er zit iets groens, daar hoog boven, onder het gewelf. witte schapen op een groene wei. alledaags. dof licht, veelstemmig gepraat van de toeristen beneden. ze wijzen met hun vingers, zoeken uitleg in hun reisgids. eeuw zus, kunst zo. alles net als elders, net als altijd. het is moeilijk te zien. in elke italiaanse kerk hangt een kastje aan de muur voor geld, extra service voor de geïnteresseerde. als je daarin 300 lire - een kwart dollar - gooit, dan worden de steentjes van het mozaïekpatroon even helder verlicht door projectoren aan het plafond. de kleuren worden helderder. details worden zichtbaar. de menigte raakt opgewonden, het geroezemoes wordt luider. oir alles voor slechts een kwart dollar. dat doet er allemaal niets toe, want u bent van verre gekomen, u heeft voor hem, vliegtuig, de trein, het hotel, de pizza, de gekoelde drankjes.

en de koffie betaald. u heeft toch geen spijt van die paar extra centen? ... maar velen hebben wel spijt. ze zijn ontevreden: ze zijn niet gewaarschuwd. ze willen het paradijs voor niets zien, de kluwen toeristen wacht totdat iemand, vrijgevig en ongeduldig een muntje in de gleuf doet van het bedrieglijke italiaanse apparaat- alle Italianen zijn bedriegers, of niet soms? - en dan floepen de projectoren aan, en een ogenblik, te kort voor het menselijk oog, wordt het paradijs groener, de schapen onschuldiger, de heer beter. de menigte mompelt luider... maar het licht doolt en het rumoer van de teleurgestelde toeristen verandert meteen in een gemopper van protest en ergernis en een gefluister van ontgoocheling. en weer wordt alles ondergedompeld in duisternis.



kayzer

ik slenter kerk in, kerk uit, met de menigte mee, ik luister naar het verdovende gepraat in vele talen, dat lijkt op het ruisen van de zee, ik ga onder in langzame, menselijke draaikolken, er trekken zinloze, vermoeide gezichten aan me voorbij, net zo zinloos als het mijne, brillenglazen schitteren, bladzijden van reisgidsen ritselen, ik wring me door de nauwe deuren van de kerken, waarbij ik degene die naast me staat, probeer weg te duwen, ik probeer, net als ieder ander de beste plaats te krijgen en ik probeer niet al te boos te worden. want als het paradijs

en de waarheid bestaan, denk ik, dan ga ik erheen, met net zo'n, met precies nee zo'n kudde schapen, met net zo'n menigte oude, domme, gulzige mensen. want voor wie is het paradijs, als het niet voor ons is, vraag ik me af. zijn er soms andere, speciale mensen die beduidend beter zijn dan wij, de gewone, middelmatige mensen? die zijn er niet en het kan heel goed gebeuren dat ik over groene weiden zal dwalen temidden van een groep Amerikaanse toeristen, die ontevreden zijn omdat alles zo oud en laag is. en als dat zo is, betekent het dat het in het paradijs vervelend en naar is, wat per definitie niet w is. in het paradijs moet het verbazingwekkend mooi zijn, 'van mijn leven heb ik nog nooit w iets moois gezien (zie ommezijde)!' - schreef mijn vader me. ik kijk op de ommezijde. een gewoon paradijs. wat zag hij, wat ik niet zie?

samen met de massa wring ik me een gebouwtje in, waarover Pavel Moeratov, de Russische reiziger, in het begin van deze eeuw, in zijn beroemde boek 'Beelden van Italië' schreef: 'het zeer donkerblauwe licht op het plafond van het Mausoleum van Galla Placidia is ongewoon en enigszins onbegrijpelijk. afhankelijk van het spel van het licht, dat doordringt via kleine raampjes, vertoont het een verbazingwekkend en onverwacht mooi kleurenspeel van groene, lila of purperkleurige tinten. tegen deze achtergrond is de bekende afbeelding van de jonge goede herder geplaatst, die te midden van sneeuwwitte schapen zit. de halve cirkels bij de ramen worden versierd door een uitgebreid ornament met herten die uit een bron drinken. guirlandes van bladeren en vruchten slingeren zich om lage bogen. bij het zien van deze grootsheid, moet men er onwillekeurig aan denken dat de mensheid nooit een beter artistiek middel heeft gevonden om kerkmuren te versieren. en ondanks de nietige afmetingen van de kapel lijkt het mozaïek niet het

resultaat van kille, ijdele luxe. de helder blauwe lucht, die de sarcofaag omringt, die ooit het gebalsemde lichaam van de keizerin bevatte, is een vurig gelovige droom waard. streefden de kunstenaars van de glas-inlood ramen hier niet ook naar in de kathedralen, zij het op een andere manier?'

wonderlijke woorden! maar wanneer ik de kapel ben binnengedrongen, zie ik niets. misschien werd in Moeratov's tijd de kapel met een fakkel verlicht, maar nu is het hier gewoon donker, en het karige licht dat nog net door de ramen heendringt, wordt overschaduwd door de ruggen van de toeristen. de menigte staat nors, dicht op elkaar gepakt, elleboog aan elleboog. je moet geld in een verlicht kastje gooien, maar niemand maakt haast. 'ik heb er al zo vaak geld in gedaan' verdedig ik mezelf, 'laat nu iemand anders het maar doen.' er gaat een minuut voorbij in de verstikkende duisternis. nog een minuut. 'ik zwicht niet,' denkt iedereen. de duisternis drukt op mijn hoofd. het ruikt naar muizen, schimmel en naar nog iets heel ouds, alsof de tijd zelf zo rook. vervolgens dringen er menselijke geuren door, - ouderwordend vlees, parfum, pepermint, zweet, tabak. zo moet het ook meteen na de dood zijn: duisternis, een ademhaling, gesteun in de duisternis, hitte, verwachting, een ongrijpbare vijandigheid jens je metgezellen, de beleefde beslistheid deze vijandelijkheid niet te tonen, een klei beetje egoïsme, koppigheid, hoop, twijfel - de wachtkamer voor het paradijs - waar anders? 'van mijn leven heb ik nooit zoiets moois gezien (zie ommezijde)! 'ik zou wel willen huilen!' schreef mijn vader uit het paradijs. uiteindelijk weerklinkt de karakteristieke klik, iemand heeft toch een besluit genomen en net als eerder gaat voor een ogenblik het licht aan. een zeer kort ogenblik - je blik heeft geen tijd het plafond te omvatten, de blik richt zich - een zeer kort ogenblik wordt de donkere'

dichte duisternis boven mijn hoofd plotseling een sterrenhemel, een donkerblauwe koepel met enorme in elkaar overlopende sterren, die bijna je ogen raken. 'ooh,' klinkt het beneden en het licht dooft, en weer is het donker, nog donkerder dan eerst. en weer die klik, en weer de fantastische, veelkleurige sterren, als draaiende wielen, en diezelfde 'met blauw vuur brandende hemel' – een seconde van zien, - en wederom duisternis. en weer het geluid van een vallend muntje, weer die klik, het goddelijke schouwspel, ga niet weg, blijf bij ons! en weer de slag van de duisternis. de menigte zondaren staat als betoverd, de gezichten opgeheven. in de duisternis heeft zich een weg geopend, de belofte is gedaan, het bewijs is geleverd, iedereen zal gered worden, geen enkele verklaring is nodig, de toverachtige blauwe diepte, boven ons aangebracht door anonieme kunstenaars, spreekt voor zich, zingt in een taal zonder woorden. het blauw stroomt naar beneden, naar de manden met vruchten en bladeren, alles verdwijnt, maar steeds weer gaat het licht aan en het feest wordt oneindig en daar weerklinkt het gezang vann engelen. en er zij licht! ik dring me voorzichtig tussen de menigte door, ik wil heimelijk kijken naar degene die onverzadigbaar het vuurwerk verzorgt door met licht de wanden van de grafkelder te laten bewegen. hij zit in een rolstoel, met z'n hoofd naar beneden. op zijn schoot staat een kistje met munten. hij grabbelt er een munt uit. stopt hem in de gleuf van de automaat en in de korte tijd dat het blauw samenvloeit met het lila en purperen vuur, fluistert zijn begeleidster hem haastig iets in zijn oor, woorden die ik niet hoor, en als ik ze zou horen niet zou verstaan: ik ken de taal niet.

de man is blind. hij heeft het gesloten, geduldige gezicht van alle blinden. de oogleden gesloten het hoofd gebogen, richt hij zijn oor op zijn reisgezel, wat is zij van hem,

zijn dochter of zijn vrouw of gewoon een ingehuurd reisgenote~ hij luistert naar haar gefluister en knikt af en roe kort met zijn hoofd: ja, ja. hij wil nog een keer luisteren, hij laat muntje na muntje vallen. hij gooit de munten de duisternis in, en vanuit de duisternis klinkteen stem die zo goed mogelijk vertelt over de grote troost die schoonheid geeft.

toen hij genoeg gehoord had. knikte hij glimlachend, en de vrouw manoeuvreerde hem handig door de menigte heen, het mausoleum uit, men keek naar hen: hem kon het niets schelen en zij was er waarschijnlijk aan gewend. de rolstoel sprong over de bemoste stenen vann het plein en bezorgde de invalide nog wat extra ongemakken. uiteen wolk druppelde wat regen, maar deze hield ook meteen weer op;

'zie ommezijde'! maar: op de ommezijde staat niets, op de ommezijde is slechts duisternis, hitte, zwijgen, irritatie. twijfel. moedeloosheid. op de ommezijde staat een afbeelding, oud en vies, een afbeelding van iets dat lang geleden belangrijk was, maar niet voor mij. 'ik zou wel willen huilen,' schreef mijn vader, veertig jaar geleden over de schoonheid (en misschien nog iets meer), die hem toen zo omroerde, maar ik zou alleen maar willen huilen omdat hij er niet meer is, en ik niet weet waarheen hij is gegaan en van hem alleen een stapel papieren overgebleven en deze ansichtkaart met het groene paradijs, die ik als een boekenlegger, van het ene boek in het andere leg.

maar misschien is alles wel anders, is alles' lang geleden bedacht en is alles volgens plan verlopen, en heeft het vandaag alleen zijn beslag gevonden? een onbekende byzantijnse kunstenaar, geïnspireerd door het geloof, had een bepaald idee over de schoonheid van de tuin des heren. in zijn eigen taal beeldde hij deze af naar vermogen, misschien betreurde hij het dat hij het niet beter

kon. eeuwen verstreken, mijn vader kwam in ravenna, keek omhoog, zag de afbeelding van eden, kocht een goedkope afbeelding van de afbeelding, stuurde deze met liefde naar mij en bevestigde de juistheid ervan met uitroeptekens - zo heeft ieder zijn eigen taal. en als hij deze kaart niet had gestuurd. zou ik hier niet naar toe zijn gegaan, dan zou ik niet de donkere kapel binnen zijn gegaan. niet de blinde ontmoet hebben, niet gezien hebben hoe door toedoen van zijn hand aan de andere kant van de duisternis het blauwe licht van het hemelse voorportaal oplichtte. want wij zijn ook blind, nee, we zijn duizend keer blinder dan deze oude man in zijn rolstoel. er wordt ons iets toegefluisterd, maar wij bedekken onze oren, wij worden op iets gewezen, maar wij wenden ons af. wij hebben geen geloof wij zijn bang te geloven, omdat wij bang zijn dat wij bedrogen worden. wij zijn er van overtuigd dat we in een graftombe zijn. wij weten heel goed dat er in de duisternis niets is. dat er in de duisternis niets kan zijn.

zij verwijderen zich via de nauwe straatjes van het dode stadje en de vrouw duwt de rolstoel en zegt iets in het oor van de blinde, en stamelt waarschijnlijk. en kiest woorden die ik nooit zou kunnen kiezen. hij lacht ergens om en zij strijkt zijn omgekrulde kraag recht, ze doet de muntjes in het doosje op zijn knieën, ze gaat een taveerne in en brengt een stuk pizza voor hem mee, en hij eet, dankbaar, ijverig en slordig, zwaaiend met zijn onzichtbare en wonderbaarlijke eten in de duisternis.

margijn bosch

janet frame

uit: 'de lagune en andere verhalen' 1982

vertaling: anneke bok, nan lenders en may van sligter
1992

mijn laatste verhaal

ik schrijf nooit meer een verhaal.

ik schrijf niet graag verhalen. ik schrijf niet graag hij zei zij zei hij deed zij deed, en vertel niet graag over mensen, over de kleine donkere vrouw die in een zijden zakdoek kucht en zegt excuseer me wil je nog een soda cracker mary, of over de mannen met vetvlekken op hun kleren en lunchtrommels in hun handen, de mannen van hillside die de tram van kwart voor vijf nemen en aan de lussen hangen zodat de dames op hun gemak kunnen zitten, en die uit het raam staren zonder dat je weet wat ze denken, misschien aan hun zoons in de tweede klas die in hillside gaan werken als het tijd is dat ze van school gaan, en dat noemen ze werken en je brood verdienen, nou ik schrijf zulke verhalen niet meer. ik schrijf niet meer over de sneeuw en de gekrulde chrysanten die hun kopjes uit de sneeuw steken en de vrouwen die zeggen wat zalig achter de wolken schijnt de zon, en ik schrijf niet meer over mijn grootmoeder die in een zwarte jurk bij de achterdeur zit waar pa een foto van haar neemt omdat hij het meest van haar hield, of over oom charlie, die haar hart brak omdat hij bier dronk. na dit verhaal schrijf ik er nooit meer één. dit is mijn laatste verhaal.

ik schrijf niet over de vrouw boven en het kleine meisje dat met haar hoofd tegen de muur bonkt en nog niet kan praten al is ze vijf, je zou toch denken dat ze daar intussen wel mee begonnen was, en ik schrijf niet over harry, die het boek wij waren de ratten onder zijn kussen heeft liggen, en ik neem aan dat het door wat je noemt levenservaring komt.

of over george street en princes street en de trams tot nummer twaalf. ik schrijf niet over mijn familie en het huis waar ik woon als ik in oamaru ben, het vreemdste

huisje dat ik ooit heb gezien, met bomen rondom, eiken en wilgen en zilverberken en appelbomen die in oktober op een sprookje lijken, en eenden die met hun poten in de lucht heen en weer zwaaien en purperkoeten in avondkleding, marineblauw met rood aan de hals, mooi en boogie-woogie, en poezen die jongen krijgen zonder enige ethiek.

en mijn zusje dat in de zesde klas zit en het over een heerlijke nieuwe wereld heeft en aldous huxley en d.h. lawrence, en dat me vraagt: is dat liefde het moet wel liefde zijn want toen we op de brug stonden zei hij. hij zei, zij zei, ik schrijf daar geen verhalen meer over. ik schrijf niet meer over de rest van mijn familie, mijn andere zusje dat lesgeeft en niet van lesgeven houdt, waarom doe je het dan als je er niet van houdt, vragen ze.



janet and myrtle frame

dat is isabel, en als het buiten hard regent en ik denk aan veertig dagen en veertig nachten en een ark die wordt gebouwd, als het buiten donker is en de regen verstrikt raakt met de bomen, komt isabel naar me toe en haar ogen staan zo bedroefd, hoe moet het met de kippen, de kippen die ik kan zien met hun druipend natte veren, en een stok is zo'n koude plek om te slapen. mijn zusje heeft een hare van goud, zo drukken ze dat uit.

nou, ik ga niets meer uitdrukken. dit is mijn laatste verhaal.

en ik ga drie puntjes zetten met mijn schrijfmachine, heel indrukwekkend en dan ga ik beginnen met ...

ik geloof dat ik van binnen bevroren ben en geen hart heb dat het noemen waard is. ik geloof dat ik op de verkeerde manier naar het leven kijk.

jochum veenstra

maylis de kerangal

uit: 'de levenden herstellen' 2014

vertaald door reintje ghoois en jan pieter van der sterre

die nacht dus remde er een busje op een verlaten parkeerterrein, kwam scheef tot stilstand, de voordeuren sloegen dicht en een zijdeur schoof open. er kwamen drie gestalten tevoorschijn, drie schimmen die afstaken tegen het duister en bevangen waren door de kou - februari en ijskoud, natteneuzenweer, slapen met je kleren aan. jongens kennelijk, die hun jasje tot de kin dichttritten, hun muts tot hun wimpers afolden, de vlezige bovenkant van hun oren onder hun fleeccevest schoven, en blazend in hun bol gevouwen handen poolshoogte gingen nemen bij de zee, die op dat uur louter geluid was, geluid en duisternis.

jongens, ja, nu kon je het zien. achter het muurtje dat het parkeerterrein van het strand scheidde, stonden ze op een rijtje te trappelen en diep adem te halen - pijnlijke neusgaten door de instroom van jodium en kou - en ze peilden naar die duistere vlakte waar tempo niet bestaat buiten het lawaai van exploderende golven, dat tumult dat aanzwelt tijdens het uiteindelijke neerstorten. ze tuurden naar wat daar dreunend voor hen lag, dat krankzinnige gebulder waar niets was om de blik op te richten, niets, behalve misschien de wittige schuimrand, miljarden tegen elkaar geslingerde atomen in een fosforescerende halo, en de drie jongens, verdoofd door de winter toen ze uit de bus stapten, bedwelmd door het donker boven zee, vermanden zich nu, stelden hun ogen en oren in, taxeerden wat hun te wachten stond, de swell, maten de deining op het oor, schatten de hoeveelheid brekers, de diepte, en herinnerden zich dat op volle zee gevormde golven zich altijd sneller voortbewogen dan de snelste boten.

prima, bromde een van de drie jongens bedaard, het wordt een mooie sessie, de andere twee glimlachten, waarna ze gedrieën terugliepen, traag, met hun zolen over de grond schrapend en om hun as draaiend, tijgers, ze keken op en tuurden in de duisternis voorbij het stadje, de nog dichte duisternis achter de kliffen, en toen keek degene die had gesproken op zijn horloge, nog een kwartiertje, jongens, en ze klommen terug in de bus om te wachten op de dageraad aan zee.

christophe alba, johan rocher en hij, simon limbres. terwijl de wekkers afgingen, schoven ze hun laken weg en stapten uit bed voor een sessie waar ze kort voor middernacht per sms toe hadden besloten. een sessie bij halftij zoals er een paar per jaar voorkomen: ruwe zee,

regelmatige deining, zwakke wind en geen hond ter plaatse. jeans, jasje. ze glipten naar buiten zonder iets te eten of te drinken. niet eens een glas melk, een handje muesli, zelfs geen stuk brood. ze posteerden zich beneden voor de flat (simon) of voor de poort van hun vrijstaande huis (johan), en wachtten op het busje dat ook stipt op tijd was (chris). en terwijl ze normaal gesproken, ondanks moederlijke vermaningen, op zondag nooit vóór de middag opstonden, terwijl ze dan naar verluidt alleen maar konden pendelen tussen de bank in de zitkamer en de stoel in hun slaapkamer, één slappe hap, stonden ze nu om zes uur 's ochtends te popelen, met losse veters en een stinkadem. onder de straatlantaarn keek simon limbres hoe de lucht die uit zijn mond kwam uiteenviel.

(...)

ze zaten in de van - 'busje' zouden ze nooit zeggen, liever nog creperen. klam en goor. zand dat de oppervlakken korrelig maakte en als schuurpapier schrijnde aan de bil- len. zoutig rubber. stank van nat strand en paraffine. opgestapelde surfplanken. een berg surfpakken - dikke shorts en full suits met vastgenaaide kap, handschoenen, slippers, wax, potten en leashes. met z'n drieën voorin, schouder tegen schouder. hun handen wreven ze tussen hun benen onder het slaken van apenkreten. 'godver, stervenskoud.' daarna kauwden ze op vitamine-graantrepen - maar vooral niet alles opbikken, achteraf ga je zwelgen, nadat je zelf bent verzwolgen. ze gaven de fles cola door, de tube gecondenseerde melk van nestlé, de pepito's en chamonix, zoete zachte kaakjes. en ze plukten ten slotte het laatste nummer van surf session onder de bank vandaan, dat ze tegen het dashboard opensloegen. met hun drie hoofden tegen elkaar boven de in het

donker glimmende bladzijden. papier dat glansde als een huid die is ingesmeerd met vochtinbrengende zonnebrandcrème en met genot. bladzijden die ze al talloze keren hadden omgeslagen en nu opnieuw gretig bekeken, met oogbollen die uit hun kassen puilden en een droge mond. rollers bij mavericks en point breaks bij lombok. de jaws op hawaï, de barrels van vanuatu, de brekers van margaret river. de beste kustlijnen van de wereld etaleerden hier de pracht van het surfen. ze wezen met een fanatieke wijsvinger naar foto's. 'daar, daar, daar gaan we op een dag heen. misschien zelfs komende zomer. met z'n drieën in de van voor een legendarische surfreis. op zoek naar de mooiste golf die zich ooit op aarde heeft gevormd.

(...)



de kerangal

er is geen enkele andere surfer naar die plek gekomen. niemand is naar de borstwering gelopen om ze te zien surfen. niemand zag ze een uur later uit het water

komen, uitgeloozd, verkoold, wankelend op bibberbenen, het strand weer oversteken naar het parkeerterrein en de auto opendoen. niemand ziet hun blauwe voeten en even blauwe handen, gekneusd, paars tot onder de nagels, of hun nu door eczeem gehavende gezicht, de kloven in de mondhoeken terwijl hun tanden klapperen van taktaktak, een constante, onbedwingbare tremor van hun kaken geschraagd door een tremor van hun lijf. niemand ziet iets. en als ze weer aangekleed zijn, wollen onderbroeken onder hun broek, diverse lagen truien, leren handschoenen, ziet niemand hoe ze elkaars rug wrijven zonder iets anders tegen elkaar te kunnen zeggen dan godverdegodver, jezuskutallemachtig. terwijl ze zo graag zouden praten, de ritten beschrijven, de legende van de sessie zouden schrijven. en al rillend sluiten ze zich op in de bus. chris wacht niet maar vindt de kracht om de motor aan te zetten. hij geeft gas en weg zijn ze.

chris zit aan het stuur - altijd hij. de van is van zijn vader en johan en simon hebben geen van beiden hun rijbewijs. vanaf petites dalles moet je ongeveer een uur rekenen naar le havre als je vanaf étretat de oude weg neemt die naar de riviermond afdaalt via octeville-sur-mer, het dal van ignauval en sainte-adresse.

de jongens rillen niet meer, de verwarming van het busje staat voluit, de muziek ook, en ongetwijfeld bezorgt de warmte die in de cabine opkomt hun weer een thermische schok. waarschijnlijk speelt de vermoeidheid hen parten; ze gapen en knikkebollen, zoeken de prettigste houding tegen de rugleuning in de cocon van het trillende voertuig, de neus in hun sjaal geborgen. ze worden vast ook duf; hun oogleden gaan af en toe dicht. verder heeft chris misschien zonder het te beseffen de snelheid opgevoerd voorbij étretat. hangende schouders,

zwarte handen op het stuur. de weg was nu recht. ja, misschien zei hij tegen zichzelf: 'oké, het loopt wel.' en misschien kwam het door de neiging om de terugrit te bekorten, zodat ze gauw hun bed in konden om de weerslag en de hevigheid van de sessie weg te sluizen. en woog die neiging uiteindelijk zwaar op de pedalen, zodat hij zich liet gaan en over de hoogvlakte en tussen de omgeploegde zwarte velden joeg, die ook sliepen. waarschijnlijk heeft de aanblik van de rijksweg, een pijlpunt ver achter de voorruit zoals op het scherm van een videogame, hem uiteindelijk als een luchtspiegeling gehypnotiseerd. hij gaf zich eraan over en liet zijn waakzaamheid varen, terwijl iedereen zich zal herinneren dat het die nacht had gevoren en dat de winter het landschap had geplastificeerd als vetvrij papier. iedereen weet dat ijzel op asfalt onder een matte hemel niet te zien is, maar een zwarte strook over de berm legt. iedereen is bedacht op de dichte mistbanken waar je met onregelmatige tussenpozen in belandt. slibwater dat in de loop van de dag verdampt, gevaarlijke zakken die de buitenwereld wegfilteren door elke oriëntatie uit te wissen. ja, klopt. en wat nog meer? wat verder nog? een dier dat de weg overstak? een verdwaalde koe, een hond die onder een hek door is gekropen, een vos met zijn staart in lichterlaaie, of zelfs een spookachtig opdoemende menselijke gedaante aan de rand van de steile berm, die hij op het laatste moment met een ruk aan het stuur had moeten ontwijken? of een lied? ja, misschien dat de meisjes in bikini waarmee de carrosserie van de van is bekleed plotseling tot leven kwamen, boven op de motorkap kropen en in al hun wulpsheid de hele voorruit overdekten, waarbij hun groene haar hun onmenselijke of al te menselijke stem ontketende.

en dat chris, in de val gelokt, de kluts kwijtraakte bij het horen van dat lied dat niet van deze wereld was, dat lied van de sirenes, dat dodelijke lied? of misschien dat chris een verkeerde beweging maakte. ja, dat was het, een verkeerde beweging. als een tennisser die een opgelegde kans mist, als een skiër die hapt. of misschien heeft hij stomweg niet aan het stuur gedraaid terwijl de weg wel een bocht maakte. of ten slotte, want die hypothese moeten we niet uitsluiten, misschien is chris achter het stuur in slaap gevallen, even weg van het saaie platteland en de tube van een golf binnenging. de prachtige, plotse-ling duidelijke spiraal die voor zijn surfplank uit schoot en de wereld overhevelde, de wereld en het azuurblauw van de wereld.

matthias de koning

alain teister

uit: 'verzameld werk' 1969

film

1

verwend bierdrinker, tuk op de beste merken,
en ook, naarmate de avond - niet donkerder wordt,
daar is hel café het café voor -
maar later, ouder, en er meer verschaalt
dan wat in het glas zit, en meer verzuurt
dan in het vat, en kaarters
aan mijn tafel genieten van schoppen vrouw
op het juiste moment gespeeld
- associatie: een feest in de morgen,
een vrouw wordt buitengeschopt ,
in het gras zit william kuik en
zegt retteketet! -
naarmate de avond verstrijkt over mij

ook jeneverdrinker, stelletje beter dan kopstoot,
en ik zit in de middag thuis,
de nadorst al 's morgens verholpen,
en word als een glinstertandige jongen
die meisjes versiert aan het strand
in bioscoopreclames: onblusbare liefde
voor het eerst in mijn leven voor cola.
gezinsfles gehaald, blokjes ijs in een tumbler,
en het schuimt, schuimt inderdaad
zoals in de pauze.
voor arizona colt was begonnen.
verlang ik naar 's avonds? ook dat wel.



teister

2

we kwamen uit the professionals.
jacques commandeur en ik. en jules hamel,
die het voorspeld had, en voorgedaan trouwens,

zat popelend ach ter de pils aan de bar.
we stapten binnen, breder dan ooit in de schouders,
de gang iets wiegend, nonchalant
afhangende armen; de ogen kil,
waakzaam, hooghartig, op afstand houdend.
cool customers really.
en wat gebeurt?
geen vent valt ons aan. geen kaarter speelt vals.
geen brand. niets te doen,
maar dan ook niets te beleven
dan, als we ons best doen, naaien, in lazy
fucking amsterdam.

3

vrij veel geregend: een ouderwets soort
franse film, zoals het betaamt.
treurige, langzame meisjes die
betrekkelijk uitzichtloze affaires
toch nog vezieken, in bedden
bevlekte lakens over de borsten trekken;
later op straat, of een terrain vague
betast terwijl in de hals gezoend,
een mannenbeen tussen hun dijen;
een camion, een vent met de hoed in de ogen,
gezichten van robert hoessein en marina vladys,
en dikwijls regen en damp. mijn jeugd
was er vol van.
eruit, op de nieuwendijk,
mijn handen diep in mijn zakken,
en duizenden meisjes in minirokken,
en allerminst voor het grijpen.
tu veux? zei ik, hees genoeg.
maar nee, haar reactie wees zeer in de richting
dat ze dat beslist niet wou.

maureen teeuwen

konstantin paustovskij

uit: 'onrustige jeugd' 1954

vertaling: wim hartog

ziekenoppasser

in oktober gaf ik mijn baan bij de moskouse tram op en werd ziekenoppasser op de hospitaaltrein die voor de unie van steden achter de frontlijn dienst deed. ik hield het niet langer uit in moskou. met al mijn gedachten was ik in het westen, op de drassige velden van polen waar het lot van rusland voltrokken werd. ik zocht naar een mogelijkheid om dichterbij de oorlog te zijn en mij eindelijk los te rukken van de mistroostige sfeer van ons eigenlijk al lang uiteengevallen gezin.

bijna alle ziekenoppassers op de hospitaaltrein waren vrijwilligers, studenten. we droegen een militair uniform. alleen onze studentenpet mochten we blijven dragen. dit redde ons nogal eens van de onbeschofte en 'leuke' opmerkingen van de militaire commandanten. ieder van ons had de verantwoordelijkheid over een wagon met veertig gewonden. het was een erezaak om je wagon zo op te poetsen dat hij glom als het dek van een schip en de hoofdart, gedeputeerde pokrovskij, als hij de trein voor het vertrek inspecteerde, alleen maar wat in zijn blonde puntbaardje wist te grijnzen zonder verder commentaar. en toch stond pokrovskij bekend als streng en spotziek.

ik kneep 'm voor de eerste reis. ik wist niet of ik het redde zou veertig liggende gewonden te verzorgen. zusters waren er nauwelijks op de trein. daarom moesten wij, gewone ziekenoppassers, niet alleen alle gewonden

wassen en te eten en te drinken geven, maar ook hun temperatuur opnemen en hun verband in de gaten houden en hun op tijd hun medicijnen toedienen.

de eerste reis leerde me dat het ronddelen van het eten de zwaarste klus was. de keukenwagen was een eind bij me vandaan. ik moest met twee emmers vol hete koolsoep of kokend water door achtenveertig deuren heen.

andere ziekenoppassers die niet zo ver van de keuken zaten, hoefden maar een tien tot vijftien deuren open en dicht te doen. wij waren jaloers op deze geluksvogels en voelden een soort stiekeme voldoening vanwege het feit dat we zo vaak per dag met onze emmers voedsel door hun wagon moesten, waarbij er uiteraard onwillekeurig wel eens wat over de rand klotste. de 'geluksvogel' moest dan met een dweil aan de gang om al vloekend en scheldend de boel achter ons op te ruimen.

aanvankelijk maakten deze achtenveertig deuren mij wanhopig. er waren gewone deuren die naar binnen toe opengingen en schuifdeuren in de harmonika's tussen de wagons. iedere deur moest open en weer dicht gedaan worden, waarbij je de volle emmers moest neerzetten en erop letten dat er niets overheen golfde. de trein had er flink vaart in. hij wiegde en deinde heen en weer en denderde over de wissels en het is goed mogelijk dat ik er daarom momenteel nog niet tegen kan wanneer een trein over een wissel rijdt en alle wagons met een schok naar één kant geslingerd worden.

dan moest je er ook nog spoed in zetten, wilde je voorkomen dat de soep of de thee koud werden, vooral 's winters wanneer op de beijzelde open overlopen tussen de wagons een snijdende wind stond die ons uitlachte en je

voor je het wist languit lag en onder de wielen kon komen.

als ik daar nu nog aan toevoeg dat je minstens twaalf maal per dag naar de keuken moest (om brood en vaatwerk, thee, soep en pap te halen en dan weer terug met de vuile vaat, emmers en zo), dan wordt het alras duidelijk hoezeer wij de al lang in vrede rustende uitvinder vervloekten die voor elke wagon niet minder dan zes en soms zelfs acht deuren had weten te bedenken.

we dankten god op onze blote knieën wanneer etenstijd samenviel met een stopplaats van de trein. dan sprongen we met onze emmers naar buiten en renden langs de wagons, blij weer eens vaste grond onder de voeten te hebben in plaats van de deinende vloer van de treinstellen.

vele gewonden waren niet in staat zelf te eten. we moesten hen voeren en te drinken geven. 's morgens werden ze gewassen, daarna werden de vloeren geboend met een carboloplossing.

pas 's avonds na het eten konden we wat op verhaal komen, maar dan begon ook dat eeuwige gezeur met de kaarsen in de blikken lantaarns. de kaarsen doofden óf uit, óf ze brandden scheef af, óf ze vlamden plotseling op als vurige fakkels. de kaarsen op de balkons werden steeds gestolen door oom vasja de remmer, een man met een enorme neus en korte beentjes, die aan deze bijzondere eigenschap de bijnaam 'kaarsensnuitser' te danken had.

het zou vast niemand van ons gelukt zijn ons volledig van onze taak te kwijten als niet in iedere wagon één van

de licht gewonden zich vrijwillig bereid verklaard had om een handje te helpen. maar uiteindelijk was dat allemaal nog maar tot daar aan toe. ik was bij deze eerste reis niet zo bang voor deze gebruikelijke moeilijkheden. er was een veel lastiger punt waar alle ziekenoppassers mee zaten, ook al kwamen ze er niet openlijk voor uit. het was vooral voor ons, van militaire dienst vrijgestelde studenten erg zwaar om met veertig verminkte mannen om te moeten gaan. we vreesden de schimpscheuten en gerechtigde verontwaardiging van deze mensen die alle last en gevaar van de oorlog op hun schouders hadden genomen terwijl wij, jonge en gezonde mannen, een veilig bestaan kenden zonder ontberingen te hoeven doorstaan.

gedurende de eerste reis had ik aanvankelijk gewoon geen tijd om met de gewonden te praten en naar hun verhalen te luisteren. tegen de nacht werd eindelijk alles stil. ik ging wat in mijn compartiment zitten roken en keek het raam uit. daar stoof een station voorbij terwijl de lantaarns lichtstriemen door de wagons lieten buiten. dan was er buiten weer niets dan de nacht met het gedender van de wielen en beverige lichtpuntjes van verloren dorpen.



'oppasser!' riep een schorre opeisende stem uit de wagon. 'hee, oppasser!' ik sprong op, liep de wagon door. het roepen kwam van een gewonde met een bruin, pafferig gezicht. 'slaap je, klisteerspuit?' vroeg hij me kalm, zonder spot. 'je hoort bij jouw soort werk niet te slapen. geef me eens wat te drinken. anders lig ik hier de hele nacht met een uitgedroogde keel te zweten.'

'slapen hoort een ieder te doen,' zei op de brits ernaast een gewonde met een iel baardje en een uitgemergeld gezicht verzoenend. hij had een hoge jongensstem. 'de een voor eeuwig, de ander heel eventjes.'

'ben je soms uit het klooster of zo?' vroeg de pafferige spottend. 'he-he-he, landsman,' lachte de magere. 'het klooster waar ik monnik zou willen zijn, bestaat nog niet. ik heb een speciaal klooster nodig, in overeenstemming met mijn levensopvatting.' 'tsjonge-jonge-jonge, wat benne we speciaal!' merkte een derde gewonde met een verband om zijn hoofd geërgerd op. tussen de witte zwachtels blonken scherp zijn kleine oogjes als van een bunzing.

'we lachen elkaar nu wel uit,' zei degeen met het magere gezicht, 'maar van het verloop van het leven snappen we niks.' 'vertel jij dat dan maar, geneer je niet!' eiste de pafferige onbehouwen. 'vertel jij ons maar hoe alles zich wendt en keert.'

'dat wil ik wel,' stemde de magere gretig toe en hij zweeg even. 'er leefde bij ons in rusland een vrij bekende oude baas, graaf tolstoï. hij had zo veel boeken geschreven dat naar men zegt, zijn rechterhand een beetje verdorde. die hand deed hem dus pijn en hij hield hem altijd achter zijn gordel gestoken. dat verlichtte hem dan

een beetje, zijn hand kwam als het ware weer een beetje bij.'

'dat is waar,' zei de gewonde met het hoofd in verband. 'ik heb het zelf op een portret gezien.'

'er is niets ergers dan dat je hand of je voet inslaapt,' zei de pafferige instemmend. hij draaide zich met moeite op zijn brits om en zei tegen me: 'ga toch zitten, oppasser. nou ikje toch wakker heb gemaakt blijf je maar effe bij ons zitten luisteren.'

'je mag iemand ook niet altijd maar wakker maken,' klonk een slaperige stem achter uit de wagon. 'daar wordt je bloed zuur van.' 'hou jij je nou maar stil!' schreeuwde de bolle. 'laat de mensen praten.'

'tja,' zei de magere terwijl hij met zijn tong langs zijn lippen streek, 'de ouwe baas was een beetje verdord en hij heette lev, leeuw dus. men had hem geen betere naam kunnen geven. want er wordt gezegd dat er echt de kracht van een leeuw in hem school. in zijn gedachten natuurlijk, zijn verstand. lichamelijk was er niets bijzonders aan hem, hij was zelfs eerder klein van stuk. nou woonde er bij ons op het dorp een huisschilder met de bijnaam koloriet. die kreeg het op een keer eens aan de stok met deze graaf tolstoï. geen ruzie eigenlijk, gewoon een woordenwisseling. die koloriet zat eens ergens op een station, god weet waar, in ieder geval een heel stuk onder moskou, dagen te wachten op een trein om over te stappen. 't was volop zomer, stoffig en 't station uitgestorven en ingeslapen. en dan verschijnt op dat station graaf tolstoi, die ook op de trein wacht. koloriet zegt dat hij naar de zuidelijke stad odessa wil omdat hij er genoeg van heeft in deze omgeving te schilderen. 'waarom dat?' vraagt tolstoï hem. 'omdat de huizen hier in zo'n donker koloriet geverfd worden en daar een licht kleurtje krijgen. en dat is onvergelijkelijk veel vrolijker. als je

daar, laten we zeggen een huis gewoon wit kalkt-krijt zo- als ze dat daar noemen-dan staat dat huis, mits je witkalk maar zuiver en zorgvuldig gezeefd is als een wit blin- kende parelende steen tussen hemel en zee. en dan wordt het zo luchtig alsof de bewoners van het paradijs het met hun hemelse vingers gebouwd hebben.' 'er be- staat helemaal geen paradijs,' zegt tolstoï tegen koloriet en hij moet lachen, maar zijn lach klinkt geërgerd. 'dat weet ik ook wel, dat het niet bestaat,' antwoordt koloriet, 'dat zei ik zomaar omdat het in mijn kraam te pas kwam. en waar is uw reis naar toe, als het geen geheim is?' 'en als het nou wel een geheim is?' vraagt tolstoï hem. 'als het wel een geheim is, dan moet u me maar niet kwalijk nemen. ik ben maar een boer op klompen.' dan slaat de oude man zijn arm om hem heen, geeft hem een klopje op de schouder en zegt: 'dat noemt zich een boer op klompen. kijk 's, wat een trots! je bent gewoon een le- venskunstenaar en dat weet je zelf ook best. blijf zo leven als je tot nu toe leefde, de mensen welgevallig. daarin ligt de waarheid. wat mij aangaat, ik zoek heel rusland af naar een kluizenaarswoning, zo stil als maar enigszins kan, een toevluchtsoord waar ik een poosje kan leven en zonder verdere kopzorgen mijn laatste boek kan schrij- ven.'

'waar moet dat boek van u dan wel over gaan?' vraagt ko- loriet. 'vergeeft u mij nogmaals mijn onwetendheid.' 'over al het mooie hier op aarde en over wat ik zoal in mijn leven heb gezien,' antwoordt het oude baasje hem. 'dat is geen eenvoudige zaak,' merkt koloriet op. 'vooral omdat de keus groot is. alleen mooie kleuren zijn er al bij tientallen. hoe wilt u dan over al het mooie in het leven schrijven?' 'zover ik kom, kom ik. eerst zal ik het erover hebben hoe een oude man in een hut aan de rivier woont, iedere ochtend in de deuropening verschijnt en ziet hoe de gorzen zich in de dauw wassen. en denkt:

vandaag ga ik bessen plukken in het bos, misschien kom ik wel met een slof vol terug of misschien vind ik er niet een maar ga ik onder een den liggen en slaap voor eeu- wig in. gezien mijn leeftijd. 't maakt ook niet uit of 't nu zus uitvalt of zo uitvalt, wat er ook gebeurt, hoe 't ook loopt, 't is allemaal best-nog een tijdje op deze aarde te mogen vertoeven of anders 't veld te moeten ruimen voor de jongeren. zelf heb ik al zoveel meegemaakt en zoveel vreugde gekend, laat dus nu de anderen maar in mijn plaats leven en zich verheugen.'

'nee hoor!' zegt koloriet. 'dat kan er bij mij niet in, zo'n taal. vreugde is er wanneer de spaanders onder de schaaft wegsپatten of laten we zeggen, de verf zo glad en gelijk- matig als een waterspiegel uitvloeit. ik', zegt hij, 'put mijn grootste vreugde uit de arbeid. en uw woorden, lev nikolajevitch, hebben voor mij niets om het lijf.'



'precies!' zei de gewonde met het verbonden gezicht vergenoegd. 'de hele wereld hangt van werken aaneen. en op de werkende mens, daar berust alles op. zorg eerst dat je zo veel mogelijk werk verzet, dan kun je daarna je hart ophalen. aan de dauw of de gorzen. net wat je wilt.' 'tolstoï heeft meer werk verzet dan alle anderen,' klonk de slaperige stem achter uit de wagon. 'ik heb nogal wat van hem gelezen.'

'dat klopt!' schreeuwde opeens de pafferige. 'ik bij voorbeeld, pak voor het zaaïen een kluit aarde, verpulver die, ruik eraan en dan weet ik hoe het zaad het in deze aarde zal vergaan, hoe vochtig ze is en of dat voldoende zal zijn om de aren volop te laten drinken.'

'waarom al die drukte?' zei de slaperige stem achterin weer. 'die koloriet heeft het misschien allemaal maar bij elkaar gelogen. schilders staan bekend als grote kletsmaajors. 't is alleen jammer dat tolstoï dat boek over al het mooie op aarde niet heeft geschreven. wat zouden we dat graag gelezen hebben!'

'oppasser!' blerde onverwachts de dikke op de oude strenge toon. 'trek het gordijn eens opzij. het is al ochtend buiten. we willen wel eens weten hoe het er achter het raam uitziet. we zitten al bijna weer in kostroma, onze geboortestreek.'

de gewonden werden stil. ik haalde het grove linnen gordijn op en zag buiten het herfstige noord-rusland. tot aan de horizon ontvouwde zich een panorama van in wazig goud gehulde berkenbosjes, beemden en naamloze, kronkelige rivieren. de trein stormde voort, de baanwachtershuisjes in dikke stoomwolken hullend.

nog nooit had ik zo'n herfst gezien, zo'n heldere hemel, zo'n broze lucht, zo'n zilveren schittering van spinnenwebben, zulke dicht met zuring begroeide ravijnen en vijvers waar de zanderige bodem door het water scheerde, met de glans van nevelige verten en broze wolkenbanken, verstard in het vochtige ochtend-blauw van de hemel...

ik was zo gespannen aan het kijken dat ik niet dadelijk voelde dat er iets op mijn rug drukte. de dikke had een loodzware hand op mijn schouder gelegd, zich half opgericht en keek strak naar buiten.

'ach, mijn beste vrindje!' zei hij op zangerige toon. 'wat zou ik graag op blote voeten dit land zijn doorgetrokken, theedrinkend in ieder boerenhuis. maar ik heb pech gehad. ik heb momenteel niets meer om mee te lopen.' ik keek om en zag onder zijn kamerjas de stijf omzwachtelde stomp van een geamputeerd been.

de trein reed soepel tussen bedauwde heuvels door. de locomotief stootte plotseling een vreugdevolle kreet uit, net of hij een lang verwachte blijde boodschap aankondigde.



'tja,' voegde de dikke eraan toe. 'zo stormen we in volle vaart recht op de tranen van onze vrouwen en moeders af. 't zou beter zijn om niet terug te keren! maar dat gaat ook niet. helemaal niet, vrindje!'

yolande entius

ota pavel

uit: 'hoe ik de vissen ontmoette' 1974

vertaald door edgar de bruin

gouden palingen

op een keer heb ik uit amsterdam een bundeltje gerookte paling meegenomen. ze waren dun als vroege asperges of wilgentenen, en aangezien ze jong waren, hadden ze een gouden kleur. ik pakte een lint en bond de palingen samen. was ik op iemand gesteld, dan kreeg die een gouden paling voorgeschoteld. en degene voor wie niets overbleef, greep ernaast.

gerookte paling noemden we thuis altijd gouden paling, hoewel dat niet klopte. als de palingen gróót waren en door de oven werden gehaald, kregen ze de kleur van een donkere nacht en de diepe zeebodem.

'gaan we een keer op gouden palingen vissen?'

vader bedoelde ermee wanneer we zoveel palingen in één keer vingen dat het de moeite waard zou zijn naar fransje janouch, de slager, te gaan en te vragen om acaciahout en pruimenhout, dat wit bloeit, aan te steken en er jeneverbessen bij te doen. schele frans had beloofd het hout op de binnenplaats in ieder geval te laten liggen voor ons persoonlijk gebruik. vader en fransje werden steeds ouder, en elke keer als ik janouch tegenkwam, vroeg hij plagerig waar die gouden palingen bleven.

we hadden al geprobeerd om op een eerlijke manier op palingen te vissen, met enkel hengels. we zaten op de grens van dag en nacht wanneer de palingen het vaakst op jacht gaan, en we tuurden naar de prachtige tekens, de witte vaantjes, dat onze ogen er pijn van deden. we waren in afwachting tot ze als membranen begonnen te trillen en opschoten naar de mast van de hengel. meestal zaten we voor niets te wachten, slechts heel zelden zette het vaantje het als een wit hondje op een rennen naar de spits van de hengel. meestal was het slechts een eenzame zwerver. soms vingen we er twee, heel af en toe drie op een avond. dat gebeurde zo een keer per jaar, net zoals je een keer per jaar kermis met kruidkoek hebt.

ik sliep in het huisje op zolder en voor het raampje hing een gordijntje van glimmende lovertjes als bij circuswagens. het maanlicht viel naar binnen en vormde op het schuine plafond pijlen die deden denken aan een vlucht witte vogels.

ik ging in mijn pyjama naar beneden, vader lag op zijn rug en sliep ook niet. ik knielde neer naast zijn bed en vroeg weer met klem:

'bestaan die gouden palingen eigenlijk wel?'

'jawel. ik heb ze niet gezien, maar jij misschien wel een keer. ze stijgen op van de bodem en trekken weg. ze pakken alles wat je ze te eten geeft.'

ik viel gerustgesteld in slaap.

toen werkte ik wel duizend dagen en sliep wel duizend nachten.

daarna vierde mijn vader een kroonjaar en ik had niets om hem te geven, omdat hij vast al alles had en niets meer wenste. hij wilde niet eens nieuwe molentjes, omdat de oude nog steeds draaiden en als een spinnenwiel stil snorden, en hij wilde ook geen nieuwe tronickehengels. en toen bedacht ik dat ik zijn droom in vervulling kon laten gaan. nog een keer die gouden palingen

proberen. naar de streek van mijn jeugd gaan, waar oom prosek, de veerman, woonde, die me zou vertellen hoe ik het 't beste kon aanpakken.

dus nam ik het boemeltje.

vier dagen en vier avonden ben ik telkens stompzinig van branov naar de berounka gelopen en uiteindelijk besloot ik het op te geven, als napoleon in de verloren slag bij waterloo. de rivier was hartstikke dood. eerder geschikt er in te zwemmen dan om in te vissen, het water leek wel lauwe koffie en de hemel was strak en bleek als zeep uit rakovnik. nergens een vis te bekennen, enkel visgebroed speelde langs de kant glijbaantje en bokkensprongetje.

ik ga dan maar een dag eerder naar huis. ik stop eindelijk met dat onzinnige gedoe met die gouden palingen die niet bestaan.

de volgende dag stond ik als een geslagen hond op. goeiemorgen zeg - de vissen hadden me een mooie aframmeling gegeven. vier dagen aan het water en nog geen spierinkje. in branov haalde ik op het erf mijn hengels uit elkaar en stopte ze in groene foedralen. prosek kwam uit de keuken, hij floot een wijsje. 'wat is er, jongen?' vroeg hij.

'ik pak mijn boeltje, oom prosek. het zit er niet in.

mijn mazzel bij deze rivier is gewoon op.'

hij zei niets. hij liep een stukje verder het erf op om de lucht beter te kunnen zien. hij haalde zijn broek op en keek naar de lucht boven de bossen richting kourimec en daarna naar de lucht boven de rivier. alsof hij daar iets vreselijk interessants in las of daarvandaan een bekend klinkende stem hoorde. toen kuchte hij, hij had astma, het was meer stikken dan hoesten. hij rochelde een fluim op de stenen van het erf en zei gedecideerd:

'trek er vandaag nog een keer op uit. en trek daarna maar aan je palen.'

hij liep weg en sloeg de deur achter zich dicht. kennelijk vond hij het vervelend dat ik iets niet doorhad. ik liep naar het midden van het erf zoals hij had gedaan, trok zelfs mijn broek op, kuchte en keek naar de lucht. ik zag niets. ik had alleen de indruk dat de hemel als het ware was opgevuld.

ik haalde de hengels uit hun foedraal en ging slaafs naar de rivier. de zon nagelde me aan het pad, ik zag voor mijn ogen vlekken hier en vlekken daar en ik had het idee dat het sneeuwde.

aan het water probeerde ik weer tevergeefs op allerlei manieren in de gunst van de vissen te komen.

uiteindelijk ging ik in het gras liggen boven de stuw bij sima's rots. de rots zag helemaal roestbruin en was aangetast door dynamiet. achter mijn rug zag ik onder de rots een met water volgelopen plas.

ik deed een pier aan de hengel met het molentje en aan de andere hengel zonder molentje spietste ik een worm voor klein grut. de wormen lagen maar te badderen en ik wist zeker dat ik vandaag wederom niets zou vangen. ik begreep niet hoe oom prosek het zo mis kon hebben door me op pad te sturen.

aan de overkant klepperde de molen van nezabudice met zijn versleten rad een oud lied en voor mijn gevoel ging het over de tijden die voorbij zijn en nimmer meer zouden terugkeren. daar ving men vroeger palingen in de vistrap. een vistrap is een houten goot waar de palingen doorheen zwemmen, dan vallen ze in een soort kist waar ze met geen mogelijkheid meer uit kunnen komen. molenaar cech had voor de oorlog een paling van rond de zes kilo in zijn vistrap gevangen. hij stopte die in een trog voor het broeien van varkens, en mensen uit het dorp kwamen kijken als naar een anaconda in het circus. veel palingen lieten zich hier in de val lokken, maar die tijd was geweest. dat zou u moeten weten, meneer

prosek, als onge kroonde koning van de vissers. zo zat ik te mijmeren, want wat kon ik anders doen. toen leek plots de wereld om te draaien. ik wierp mijn hoofd in mijn nek en keek omhoog naar de lucht. alsof die wilde barsten en zich openen. de lucht werd donker, de roest-rode rots boven mij ging scheef staan.

de klok van de oude sint-laurentiuskerk in nezabudice sloeg het middaguur.

bim! bam!

het was twaalf uur. bim! bam!

de voorstelling stond op punt van beginnen.

de hemel barstte open en het donker stroomde eruit.

de heiligen komen eraan! viel me in. onbekende hemelse schutters schoten op de bossen en stuurden bliksems op de rivier af. iemand sloeg op een bekken. het water viel met bakken uit de hemel. de rivier golfde en er dreven bubbels zo groot als een vuist op. de bomen zwaaiden, waren bang dat ze zouden breken en doodgaan.

en ergens grinnikte een vogel.

op dat moment bedacht ik dat ik naar mijn hengel moest kijken. het teken van rust was neergevallen, de lijn rolde af de woelige rivier in, alsof iemand hem daar gulzig aan het inslikken was. dat was een vis, hij ging er met het aas vandoor! en de andere hengel wiebelde als het handvat van de waterpomp die we van opa novák hadden gekregen. ik sprong op en greep de hengel beet om de spanning erop te verlichten, zodat hij niet zou breken. een mysterieuze palingkop doemde op. ik trok hem door het gras naar die plas vol water. ik sneed de lijn door en gooide de paling in de plas waaruit hij niet kon ontsnappen. ik snelde naar de andere hengel en sloeg aan. opnieuw een paling! ik trok hem naar de kant en hangend aan de stevige lijn gooide ik hem op het droge. hij sprong letterlijk de plas in. ik maakte een nieuw haakje

vast. nog eentje. mijn handen trilden van opwinding, het water droop van mijn gezicht. een derde paling. de vierde was van goud. jarenlang had ik op dit moment gewacht.

'de gouden palingen zijn gekomen!'

bij eentje kwam ik vast te zitten op de rivierbodem. pep ik vlk, die vanaf luh aan was komen hollen en alles had gezien, snelde weg om een bootje te halen. ik zat daar maar te wachten tot ik de grote hengel weer kon gebruiken, ik verspeelde een goede twintig minuten. nu mocht ik geen seconde meer verspillen. daarbeneden moesten hele drommen zwemmen. ze stegen op van de bodem als kuddes antilopen. elke keer vonden ze mijn aas en schrokken het als kippen meteen naar binnen. misschien vreesden ze dat het einde van de wereld aanstaande was. misschien was het einde wel aangebroken maar had een of andere macht het tegengehouden.

de zevende, achtste, negende, tiende, elfde.

niets duurt eeuwig. schoonheid noch vreugde noch pijn.

de hemel herstelde zijn blauwe zijde en zond de gele zon naar de aarde. de storm trok weg, de palingen verdwenen.

was het soms een zinsbegoocheling?

was het soms een droom?

ik stond boven de plas waarin de palingen krioelden. ze waren groot noch klein. ze waren precies goed. dit was de waarheid over de gouden palingen. ik stopte ze in mijn vistas en haastte me via de heuvel vol wilde tijm naar branov. oom prosek stond voor de deur, draaide aan zijn soldatensnor en lachte gewiekt.

ik nam het boemeltje naar huis via beroun en karlstejn en vroeg me af hoe prosek de juiste dag had herkend. kennelijk speelt bij het vissen het weer een beslissende rol. en dan vooral de luchtdruk en veranderingen. een trillend ooglid, astma, een pijnlijk eksteroog daar nog

bij. hij had vooraf aangevoeld wat er in de lucht hing zonder daarvoor een radio of een weerbericht nodig te hebben. toen ik het allemaal op een rijtje zette, was het oom prosek die mijn vader die palingen voor zijn verjaardag had gestuurd. ik had ze alleen maar aangeslagen en uit het water gehaald.

met de dode palingen ging ik naar slager fransje en legde ze op de toonbank. zijn ogen gingen ervan loensen.



pavel

'dus het is je toch gelukt. het is een volledig elftal, als op het voetbalveld van sparta op letná. gerookt zullen ze net een gedicht zijn'

slager janouch was een groot supporter van ac sparta, maar met zijn slechte ogen had hij sparta al tijden niet zien spelen, hij hoorde enkel op het veld of op de radio hoe het team zich liet gelden. het meest hield hij van het oude ijzeren sparta en de momenten waarop de blonde halfback, de goud gelokte prima donna van sparta karel pesek, met de bal aan de voet opstoomde en gevoelvol met een typisch tsjechische steekpass václav pilát aanspeelde. en altijd luisterde hij alsof hij de aanmoedigingen van tienduizenden supporters hoorde die het onverslaanbare ijzeren sparta toejuichten.

de palingen zouden dus als een gedicht-van de beste tsjechische dichters worden. er zou de zee, de maan: 'de rivier, de dood in zitten. en die zou die palingen zo haten. ze zouden zowel het vet van overvloed bevatten, van het smullen in troebele nachten, als de honger van het vasten en van hun eindeloze reis.

ondertussen kocht ik in de ijzerwinkel bij meneer rousek voor twaalf kroon een goedkoop nepgouden dienblad. en ik ging de gerookte palingen halen.

19 juli.

alles was in gereedheid gebracht voor vaders verjaardag. op tafel gele rozen, een wit gekantklost tafelkleed en een frisse vader die door mama met een borstel helemaal was schoongeboend. rundvleessoep met vermicelli en kip met aardappeltjes. abrikozen op siroop en vers tapbier van hartman. voor de soep werd geserveerd zei ik bescheiden: 'ik heb een voorgerecht.'

'voor de dag ermee!' riep vader uitgelaten. hij verwachtte misschien ham of in ui ingemaakte worstjes. maar ik kwam uit de schuur met mijn elf gouden palingen op het dienblad, met daaromheen een blauw-geel-rood lint van ac sparta dat slager fransje janouch er voor mij aan had bevestigd. vanbinnen hoorde ik

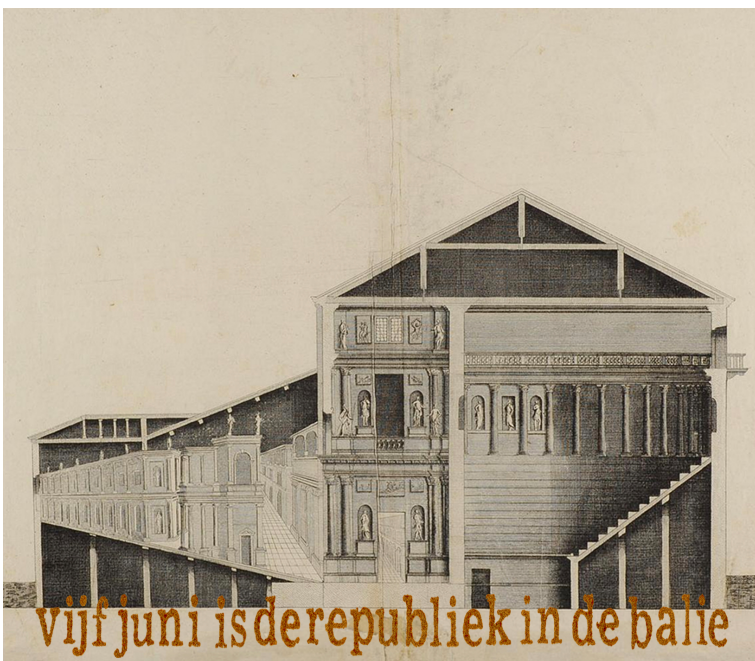
fanfares schetteren, werd er met bekkens geslagen en riep mijn hart vele malen hoera. ik wist dat vader blij zou zijn, omdat ze door mij, zijn zoon, waren gevangen en dat was net alsof hij ze zelf had gevangen. en het klopte ook. ik zette het gouden dienblad voor vader neer en ik haalde uit mijn zak drie citroenen uit het zuiden van spanje waarmee ik het geheel garneerde. want echte palingen moet je met citroensap bedruppelen, anders krijg je niet de juiste smaak en zouden ze niet als een gedicht zijn. de zon scheen door de ramen op tafel, en niet alleen het dienblad maar ook de palingen glansden goud. ze werden opeens net zo goud als de koningskroon of de schatten van toetanchamon. vader was overdonderd en riep naar moeder in de keuken: 'pop, onze jongen heeft gouden palingen gevangen!'

hij begon meteen te huilen, getrouw het principe dat huilen net zo mooi is als lachen. dat huilen van hem duurde nooit lang. hij sneed een spaanse citroen door en rook eraan als aan een roos. hij knikte instemmend. de spanjaarden konden zijn goedkeuring wegdragen. toen stopte hij het eerste hapje paling in zijn mond, hij beet erin en trok een gezicht als in later jaren louis de funès in saint-tropez, kort nadat hij was ontslagen bij de politie. nu stroomden er dus echte tranen bij vader. hij spuugde de rest van de paling uit op het gekantkloste tafelkleed en zei: 'dit is niet te vreten. wat een idioot is die fransje. hij is uitgeschoten en zat met zijn kop weer bij dat glorieuze sparta van hem. het is veels te zout.' hierna begon hij aan de rundvleessoep met vermicelli. hij smakte om aan te geven hoe lekker hij die vond. ik sloop weg naar de schuur en wist even niet of ik daar de palingen moest ophangen of mezelf. uiteindelijk koos ik voor de palingen. ze bleven daar lang hangen en niemand keek naar ze om. gaandeweg verdwenen ze en er bleven slechts koppen en huid over die als gehangenen

in de wind wiegden zodra de schuurdeur openging. ik besloot ze als mensen te begraven. ik begroef ze onder de berk bij de poel waarvandaan je zicht had op de rivier en hun waterroute naar de sargassoze. en toen bedacht ik dat het misschien niet zo erg is als je een vis doodt. het is pas erg als je hem niet opeet. alsof alleen de vissen die in de mesthoop, in de vuilnisbak, of in welk graf dan ook terechtkomen daadwerkelijk dood en kapot waren. dit was dus het graf van mijn gouden palingen. een nodeloos graf zoals je soms niet alleen bij vissen en vogels, maar ook bij mensen aantreft

(wordt vervolgd)





--deze keer met: matthias de koning, margijn bosch, jan joris lamers, miranda prein, bartel jespers, wim van der grijn, maureen teeuwen, jochum veenstra, mattie van der worm, yolande entius. en ook: (al konden ze door de vroege sluiting niet optreden) annette kouwenhoven, vincent vandenbergh, emma remmelts, florian diepenbrock.

--verantwoordelijkheid ligt bij:
open kunstenaarsvereniging 'de (eerste) republiek'
(sinds 1992) en 'de balie' (sinds 1982)

--inlichtingen onder anderen bij:
<https://debalie.nl/> <https://www.discordia.nl/>
<https://www.stan.be/> <https://barreland.nl/> <https://de-roovers.be/> <https://theatertroep.nl/> cooperatie-lenz@gmail.com

--correspondentie: riserv@gmail.com